Citace záznamu

Vladislava Říhová, Lucie Bartůňková, Tvrz – Nemile u Zábřehu, Vstupní síň, *Renesanční a manýristické štukatérství v Čechách a na Moravě* (online databáze), https://stuky.upce.cz/node/888, vyhledáno 29. 3. 2024.

Nemile, tvrz, klenba vestibulu (Ester Havlová, 2021)

Tvrz – Nemile u Zábřehu, Vstupní síň

Číslo záznamu: 888

Bližší určení díla: dekorativní systém - pásy žaludového ornamentu, listovce a vejcovce, rozety

Památkově chráněno, č. úskp: 103511

Umístění: na klenbě příčně položeného prostoru (vstupní síně) ve středu dispozice tvrze

Datace: první a druhé desetiletí 17. století

Anotace

Tvrz Nemile byla součástí hospodářského dvora na panství Zábřeh, na počátku 17. století patřila Ladislavu Velenu ze Žerotína, od roku 1617 Kryštofu st. Hubrykovi z Belnsdorfu. Od 18. století sloužila budova jako selské stavení - západní část domu byla obytná, východní byla využívaná pro hospodářské účely, takže si ve dvou prostorách zachovala původní klenby s dekorativní štukovou výzdobou. Při restaurátorském průzkumu byly pod současným monochromním bílým nátěrem nalezeny zbytky autentické barevnosti (např. tmavě šedé pozadí vypichovaných omítek vpadlých polí).

Abstract

The fortress Nemile was part of the manor, at the beginning of the 17th century it belonged to Ladislav Velen of Žerotín, from 1617 to Kryštof st. Hubryk of Belnsdorf. From the 18th century the building served as a country house - the western part of the house was residential, the eastern part was used for utility purposes, so it retained the original vaults with decorative stucco decoration in two rooms. During the restoration survey, the remains of the authentic colour scheme (e.g. the dark grey background of the pierced plaster of the sunken fields) were found under the current monochrome white paint.

Kraj	**Okres**	**Obec**	**Katastr**
Olomoucký kraj	Šumperk (okres)	Nemile	Filipov u Zábřeha

Ulice, čp. / č. o.	**GPS**
Filipov u Zábřeha 54	49.874504128591, 16.844508803455

Technika štuku	Materiálová skladba	Povrchové úpravy	Původnost
Vstupní síň je zaklenuta valenou klenbou s pěti páry styčných lunet, zdobená bohatou štukovou ornamentální výzdobou s rozetami z pálené hlíny ve svornících a vrcholech. Hřebínky jsou dekorovány otiskovaným štukem s motivem žaludu s listy.	Vápenný štuk použitý pro zhotovení ornamentální dekorace klenby je světlý a poměrně jemnozrnný. Velmi jemné frakce plniv a zřejmě i použití suchého separantu formy (například mramorové moučky) způsobují detailní a precizní otisk a modelaci povrchu. Složení vápenného štuku i povrchových vrstev je zaznamenáno v materiálovém průzkumu.	monochromie (stávající stav) Sekundární nátěry byly částečně odstraněny při razantní rekonstrukci cca před rokem 2008. Na lokálně odhalenou autentickou vrstvu a okolní plochy byl v této době nanesen zcelující bílý nátěr. V nejstarších vrstvách nebyly kromě černé barevnosti a střípků okru nalezeny žádné další stopy polychromie. Zdá se, že kosočtvercové plochy okolo centrálních rozet byly provedeny v černé barevnosti, zatímco otiskovaný štuk a ostatní plochy byly bílé. Černá kosočtvercová pole se také od okolních pasivních ploch liší svojí strukturou, která je hrubší, něž jejich okolí. Nelze také vyloučit, že růžice pod sekundárně vloženými keramickými rozetami byly okrové nebo jinak barevně pojednané. Stav původních rozet je natolik degradovaný, že nelze vyčíst jejich modelaci, natož originální barevné řešení. Na degradovaném povrchu rozet však byly nalezeny v nejstarších vrstvách stopy okrové barevnosti. Na jednom z fragmentů dekorativní štukové výzdoby, uložených ve výstavní vitríně ve vstupní síni byly zaznamenány i stopy okrovo-růžové barevnosti. Tento fragment, nalezený v průběhu oprav objektu zřejmě v sutinách pod podlahou, odpovídá možné původní podobě rozet. Černá povrchová úprava je provedena na jednom bílém nátěru a rovněž z výsledků materiálového průzkumu se zdá být autentická, z doby vzniku štukatur.	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Tvrz Nemile byla součástí hospodářského dvora na panství Zábřeh, na počátku 17. století patřila Ladislavu Velenu ze Žerotína, v roce 1590 je jako správce zmiňován Jan Huberck z Belnsdorfu. V roce 1617 Žerotín statek prodal Janovu synovi, regentovi zábřežského panství Kryštofu st. Hubrykovi (Huberckovi) z Belnsdorfu. Od 18. století sloužila budova jako selské stavení - západní část domu byla obytná, východní byla využívaná pro hospodářské účely. Objekt byl klasicistně upraven a prošel i dalšími novějšími utilitárními zásahy, zvláště v severní obytné části. Do východní části byla na přelomu 19. a 20. století vložena stájová klenba. Tvrz nebyla příliš reflektována odbornou literaturou a až z aktivity současného majitele byla budova v roce 2009 prohlášena za nemovitou kulturní památku a postupně obnovována.
Obdélný půdorys "palácové" tvrze je ve středu dispozice vybaven příčně řazenou vstupní síní. Od síně východně položené prostory jsou klenuté. Západní trakt má většinou plochostropé místnosti s fabiony. Vstupní síň je zaklenuta stlačenou valenou klenbou s pěti páry trojbokých styčných lunet opatřenou štukovým dekorem. Základem kompozice jsou plastické oblé štukové pásy na hranách lunet tvořené několika řadami listovce rámovaného po stranách drobným vejcovcem. V patě klenby se tento pás zalamuje do drobných říms. Zbytek dekorace je tvořen plochými pásy ornamentu s motivem žaludu. Ten člení plochy klenebních výsečí. Ve vrcholnici klenby je umístěna řada vysoce plastických rozet, které slouží na styku lunet jako svorníky a v prostoru klenby jsou začleněny do na koso položených čtvercových zrcadel.
Není zcela zřejmé, kdo byl objednavatelem štukové výzdoby prostor tvrze. S největší pravděpodobností to byl Ladislav Velen ze Žerotína, s jehož stavebními aktivitami je dekor prokazatelně propojen. Pro jednotlivé tlačené prvky (andílčí a lví hlavičky v tzv, kapli a rozety v obou prostorách) byly využity stejné formy, jako pro výzdobu Žerotínova zámku v Tatenici (1606) na sousedním moravskotřebovském panství. Podobné dekorativní systémy a shodné formy pro drobné štukové prvky byly použity i na klenbě kostela sv. Jiří v Kunčině (kolem 1610) nebo v městském domě čp. 146 v Moravské Třebové. Dekorativní aparát odkazuje především ke slezským realizacím, jméno autora nebo stavební skupiny je dosud neznámé. Obdobné štukatury (nikoliv již prokazatelně stejné formy pro plastické prvky) najdeme také v Žerotínově městské rezidenci - manýristickém předdvoří zámku v Moravské Třebové (kolem 1615). Výstavbu tatenického zámku literatura spojuje se jménem moravskotřebovského stavitele Giovanniho Motally da Bonnamone a nověji hypoteticky také s okruhem prací stavitele Andrease Balzera ze slezské Nysy, který působil na počátku 17. století v Moravské Třebové.
Objednávka výzdoby tvrze mohla souviset i s aktivitami Kryštofa Hubryka st., který zakoupil statek Nemile v roce 1617. Není však pravděpodobné, že by se ještě po více než 10 letech v rámci stavební skupiny používaly stejné formy pro jednotlivé prvky jako v Tatenicích.

Historické zásahy / opravy

Od roku 2006 probíhala rekonstrukce východní části objektu s cílem postupné prezentace veřejnosti. Prostor využívaný dříve pro hospodářské účely byl očištěn, byly sníženy podlahy (byla zachycena také renesanční cihlová dlažba a mj. objeveny fragmenty opadaných štukatur). Proběhla také neúplná laická rekonstrukce kleneb - mladší nátěry byly lokálně sejmuty, opadané štukatury byly na některých místech doplněny novými částmi (pásy dekoru i jednotlivé rozety). Novodobé doplnění některých partií otiskovaného štuku volnou modelací neodpovídá technologii renesančního štuku ani vizuálně ani materiálově.

Literatura

Vladislava Říhová, *Dílo sochařů, kameníků a štukatérů počátku 17. století. Moravskotřebovsko*, Litomyšl 2011, s. 27–28, 145–150.
Vladislava Říhová, *Skupina štukatur počátku 17. století na Moravskotřebovsku*, in: Moravskotřebovské vlastivědné listy 16, 2005, s. 24–31.
Jaromír Schoffer, Tvrz v Nemili, in: kol. aut., *Památky mikroregionu Zábřežsko ve dnech evropského dědictví*, Zábřeh 2012, s. 14–15.
František Spurný a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava*, Praha 1983, s. 163.
Jakub Halama, Nemile (k.ú. Filipov u Zábřeha, okr. Šumperk), *Přehled výzkumů* 49, Brno 2008, s. 419, 25640.pdf (avcr.cz).

Prameny

Věra Janků, *Obnova a využití nemovitých památek. Tvrz v Nemili u Zábřeha* (diplomní práce), Seminář dějin umění FF MU Brno, 2009, Diplomečka (muni.cz)

Autoři záznamu

Vladislava Říhová, Lucie Bartůňková

Datum poslední změny

29.1.2024

Fotodokumentace současného stavu

Nemile, tvrz, klenba vestibulu (Ester Havlová, 2021)

Nemile, tvrz, detail klenby vestibulu (Ester Havlová, 2021)

Nemile, tvrz, detail klenby vestibulu (Ester Havlová, 2021)

Nemile, tvrz, klenba vestibulu (Lucia Krajčírová, 2021)

Nemile, tvrz, klenba vestibulu (Lucia Krajčírová, 2021)

Nemile, tvrz, detail klenby průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)

Nemile, tvrz, detail klenby vestibulu (Lucia Krajčírová, 2021)

Nemile, tvrz, detail klenby průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)

Nemile, tvrz, pohled do klenby vestibulu (Lucia Krajčírová, 2021)

Nemile, tvrz, celkový pohled k JV (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz, celkový pohled k SZ (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz, detail klenby vestibulu (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz, detail klenby vestibulu (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz, detail klenby vestibulu (Jakub Kmošek, 2017)

Nemile, tvrz, detail sondy na strukturovanou výplň s černou povrchovou úpravou (Josef Červinka)

Nemile, tvrz. Laická rekonstrukce štukového dekoru, obíhajícího lunetu (Zdeněk Kovářík, 2021)